

ЦИЈЕНА:
За Црну Гору на годину 8 перпера, на по године 4 перпера.
За Аустро-Угарску Босну и Херцеговину на годину 12 перпера на по године 6 перпера.
За све остале земље годишње 20 франака у злату, на по годину 10 франака у злату.
Претплата се прима само у годишњим и полугодишњим роковима.
Поштински број 20 пара за Црну Гору, — за Иностранство 25 пара.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Претплата се шаље непосредно Администрацији „Гласа Црногорца“ на Цетиње, а коме је наручије г. Вељу Рамадановићу, к. ш. агенту у Котор.
Допис се шаљу Уредништу. Ручкописи се не враћају.
Огласи се шаљу Администрацији и наплаћују се: за сваку ријеч или број од пет цифара из петит слова по 4 паре за први пут, а за сваки даљи пут по 2 паре, из виших слова срајерице више. Најмањи оглас наплаћује се 1 перпер. — Осим напријед-именоване цијене од ријечи, наплаћује се по закону о таксама још по 30 пара за свако поједино оглашавање.

Власник: Државна Штампарија

Излази суботом

Одговорни уредник: М. Павловић

Дворске и дипломатске вијести

— У сриједу прије подне отпутовали су са Цетиња Њено Царско Височанство Велика Руска Књагиња Милица и Њихова Краљ. Височанства Књаз Јосиф Батемберг и Књагиња Ана. На глас о Њиховом поласку пред Двором се искупило велики број грађанства, а нарочито је било много рањеника, који је дошао да испрати своје високе добротворе. Док су чланови Краљевске Владе и други државни великодостојници стојали испред дворског вестибила, Његово Величанство Краљ Господар одвезао се са Њеним Царским Височанством Великом Књагињом Милицом до манастирске цркве, да се Богу помоле за срећан пут. При поласку Високе Госте испратио је испред дворског вестибила Њег. Величанство Краљ

Господар са члановима Краљевске Породице, а окупљени су Високим Гостима бурним усклицима пожелели срећан пут.

— У понедељак, 17. о. м., Његово Краљ. Височанство Краљевић Нашљедник поводом Своги менадана примио је многобројне телеграфске честитке, а међу њима и од војних команданата у име војске и од народа из новоослобођених крајева, гдје је тај дан на врло свечан начин прослављен и нарочитим народним весељем пропраћен.

— Њихова Краљ. Височанства Краљевић Нашљедник и Књаз Мирко отпутоваће сјутра у логоре код војске, да би с њом провели божићне празнике. Краљевић Нашљедник иде у Главни Штаб на Груди, а Књаз Мирко у главни стан приморског одреда у Мурићане.

ско питање има ријешити између Турске и велесила заштитница.

Софија, 17. децембра. — Из сигурног извора се тврди, да су савезнички делегати обавијештени да у случају, кад би против-предлози, које Турска намјерава сјутра поднијети, били неусвојими, да упитају је ли то њихова потоња ријеч и у потврдном случају да одмах прекину преговоре и примирје с роком од четири дана. — Владици кругови предвиђају прекид преговора, али ипак држе да ће Турци на крају попустити прије обновљена непријатељства. По наредби главне бугарске команде, остаће за сада у Солуну два бугарска батаљона, а три у Серезу. Бугари су већ почели рекрутовање у новоослобођеним крајевима. Свуда су предузете мјере ради превоза војске на Чаталцу у случају обнове рата.

Атина, 18. децембра. — Иза жестоког артиљерског двобоја Турци су напали на десно крило грчке војске код Бизани. Ђенерал Сапунџаки је пристио у помоћ, те су турски нападаји били сузбијени с огромним турским губитцима.

Рим, 18. децембра. — „Стефани“ јавља из Драча, да је јуче, кад се командат брода италијанског „Капрера“ хтио с официрима искрцати да посјети консула италијанског, био позван од стране српске команде да се врати на брод и да не излази на суво без дозволе. Послије подне командант „Капрера“ послао је на крај једног официра у униформи, који се искрцао и отишао до консула. Италијански консул је упутио српској команди ноту, којом тражи објашњења односно тог поступка и наводи да не може усвојити забрану да не општи са „Капрером“. Влада италијанска наредила је свом отправнику послова у Биограду да по томе учини корак.

Лондон, 18. децембра. — На данашњој сједници конференције под предсједништвом Данева Турци су изјавили да су им инструкције непотпуне, те да морају поново реферисати у Цариград. У инструкцијама је било да се приступи дјелимичном расправљању услова мира, што су савезници одбили. Сједница је одложена за сриједу у три сата послје подне. Решење паша је изјавио „Рајтеру“ да већи дио питања, по мишљењу Порте, мора се поднијети велесилама осим разграничења између Турске и Бугарске, којег ће оне двије уредити. „Рајтер“ сазнаје да ће корак савезничких делегата на сјутрашњој сједници у сриједу, ако турски предлози буду и даље неусвојими, имати карактер ултиматума.

Букурешт, 18. децембра. — У ноћној сједници парламенат је једногласно изгласао војни кредит од 151 милиона.

Лондон, 19. децембра. — „Рајтер“ дознаје из високог бугарског мјеста, да супротно вијестима из турског извора, Бугарска неће никакво закључивати са Турском какав посебни договор. Бугарска је потпуно сложна са осталим савезницима, те према томе дого-

вор турско-бугарски може се једино закључити на основу преговора, који се воде с осталим савезницима. — „Рајтер“ јавља, да амбасадори неће одмах расправљати о разграничењу Арбаније, јер то питање, а особито судбина Скадра, предмет је преговора кабинета бечког и римског. Пошто су само владе аустро-угарска и италијанска ријешиле питање о разграничењу, то ће исто доћи на расправу пред амбасадорима.

Цариград, 19. децембра. — Оттоманским делегатима упућене су нове инструкције, на основу којих ће сјутра преговори имати одсудни корак.

Букурешт, 19. децембра. — Сенат је вотирао војне кредите.

Биоград, 19. децембра. — Резервисте трећег позива остају и на даље под заставом ради вршења гарнизоне службе.

Лондон, 20. децембра. — Конференција о миру почела је јуче три сата послје подне, али је била прекинута у 4 и по. Турци су расправљали у одвојеном локалу, а савезници су очекивали свршетак те расправе. Послије дискусије, која је трајала готово четири сата, конференција је одложена за петак у четири сата послје подне. Држи се, да се добро пошло напријед. Званично се саопштава о данашњој конференцији шледеће: Под предсједништвом Веницилоса, Турци су на данашњој сједници поднијели против-предлоге, о којима је дискутовано. Дошло се до сагласности у извјесним тачкама, док је расправљање неких тачака остављено за сједницу, која ће бити у петак. — „Рајтер“ дознаје, да су у њиховим контра-предлозима, који су били промијењени, предложили написмено: 1) Уступање земљишта на западу од Једрена; 2) Арбанија ће добити аутономију. Питања о граници и политичкој организацији исте остају на ријешење велесила. Савезници су пристали на предлоге односно Арбаније; 3) Односно вилаета једренског, Турска предлаже да ступи у преговоре са Бугарском ради уређења турско-бугарске границе. Савезници су одговорили да се то питање има расправити са свима њима, на што су Турци напошљетку пристали; 4) Што се тиче Крита, о њему треба тражити мишљење велесила. Савезници такође мисле да се обрате за то велесилама, али желе да се Турска најприје одрече свију права над острвом; 5) Пошто Турци сматрају да острва у Егејском Мору припадају Анадолији, то се иста не могу уступити. Савезници траже уступање. При расправљању о Једренима, савезници су изјавили да није дозвољено опште уступање и исправка границе. Турска мора написмено обиљежити граничну линију. Решење паша тражиће у погледу тога нове инструкције из Цариграда. На сједници у петак изгледа да ће делегати имати пред собом карту са граничним линијама, које ће Турска предложити.

Рим, 20. децембра. — „Стефани“ јавља, да је италијански отправник послова у Биограду учинио корак односно поступка српског коман-

Извјештаји са бојишта

Биоград, 16. децембра. — Краљ је потписао указ, којим се грађанске власти у новоослобођеним крајевима стављају под управу врховне војне команде.

Букурешт, 16. децембра. — Влада је поднијела предлог у парламенту односно ванредног кредита за војску у износу од 137 милиона, а такође и један други предлог у исту сврху у износу од 14 милиона.

Лондон, 16. децембра. — „Рајтер“ јавља да су турски против-предлози шледећи: 1. Једренски вилает остаје под директном управом турском; 2. Македонија постаје књажевина са престоницом у Солуну. Она ће бити под суверенством султановим, али под једним књазом, кога ће савезници изабрати, а султан наименовати. Овај књаз мора бити протестант из једне неутралне државе; 3. Арбанија постаје аутономна, под суверенством султана и под једним принцом из царске отоманске породице, који се бира на пет година са могућношћу продужења; 4. Сва Егејска Острва остају Турској; 5. Уређење критског острва не припада овој конференцији већ мора бити уређено између Турске и велесила. — На данашњој конференцији, која се била састала у 11 сати, пошто су Турци изнијели њихове против-предлоге, сједница је одложена како би изасланици балкански могли дискутовати о тим против-предлозима. Затим се опет наставила сједница и приступило се општој дебати турских предлога. Шефови балкански изасланстава истаки су, да турски против-предлози полазе с основице, која се јак о разликује од оне, коју су балканске државе узеле за постављање услова мира. Базом турских предлога не признаје се стварни положај послје рата и не води се рачуна о територијалним захтјевима савезника. Говорници су изјавили да су турски предлози неусвојими као основица за даље расправљање, те моле турске посланике да изнесу нове предлоге, који би узели у обзир основну идеју услова мира

савезника. Турски изасланици су покушавали да докажу правичност њихове тачке гледишта, али су обећали да ће саопштити у Цариград изјаве балканских делегата и односни одговор дати у понедељак. На питање балканских изасланика је ли то њихова потоња ријеч, Турци нијесу могли дати никакво дефинитиван одговор. Турским делегатима саопштено је у исто доба, да се у овом стадијуму преговора не може приступити расправљању о македонским реформама.

Лондон, 17. децембра. — „Рајтер“ дознаје од турских делегата, да против-предлози поднесени на јучерањој сједници конференције нијесу потоња ријеч Турске. Међутим Турци доказују како су учинили велике уступке, одричући се Солуна. Што се, пак, тиче Једрена, Турци остају при томе да Једрене мора остати Турској, јер нема те владе, која би се усудила да уступи једренски вилает, ту стварну заштиту Цариграда. Турци такође истичу и то да Европа нема никаква интереса да истјера Турску из Европе. Што се тиче острва у Егејском Мору, она се не могу одвојити, јер она припадају Анадолији а не европској Турској. Турци су јуче изјавили да ће поднијети у понедељак нове контра-предлоге, који ће моћи послужити за основицу преговора.

Цариград, 17. децембра. — Послије дугог расправљања, министарски савјет је донио нове инструкције турским делегатима у Лондону и саопштио им исте телеграфски. Званични кругови веле, да се у тим инструкцијама тражи да једренски вилает остане Турској, којој је потребан за одбрану Цариграда; ако Бугарска у томе попусти, Порте је вољна да јој учини друге територијалне уступке. Што се тиче острва, Порте неће да усвоји никакво расправљање о острвима која се налазе пред Дарданелима, а за она друга, које је допјела Италија, то се тиче ње и Италије. Пошто Крит није био предмет садашњег рата, то се крит-

данта у Драчу спрам брода „Капрера“. Пашић је одговорио, да ће одмах одговорити чим добрије извјештај из Драча.

Софија, 20. децембра. — Вијест, да је неки бугарски чиновник ступио у директне преговоре с Портотом и пристао да се Једрне снабдева храном, тако је глупа измишљотина, да је излишно да се и побија.

Букурешт, 20. децембра. — Овдје јуче приспјело званично саопштење да је Данев овлашћен да с Мишоум у Лондону среди питања између Румуније и Бугарске.

Париз, 20. децембра. — Поенкаре је примио румунског министра унутрашњих дјела Јонеску, који је иза тога отпутовао у Лондон.

Лондон, 21. децембра. — Три представника привремене арбанаске владе приспјеле су у Лондон и поднијели Греју меморандум, у коме су изложили њихове захтјеве. Меморандумом се тражи потпуна независност Арбаније.

Лондон, 21. децембра. — „Тајмс“ дознаје, да је једренски гарнизон већ готово на крају са животним намирницама и да су чак шта више преговори о капитулацији Једрена отпочели.

Цариград, 21. децембра. — Министар спољних послова изјавио је дописнику Волфовог Бироа, да је сад учињен велики корак ради постизања мира. Што се тиче Једрена, изјавио је, Турска остаје непоколебљива, и ако та варош не остане турска, наставиће рат.

Цариград, 22. децембра. — Грчки бродови су јуче бомбардовали Чесме.

Атина, 22. децембра. — Турци су се предали без икаквих услова на Киосу. Заробљено је 1800 војника, два топа и велика количина хране и муниције.

Софија, 22. децембра. — Краљ Фердинанд, одговарајући синоћ депутацији, која је дошла да му поднесе одговор на престону бесједу, рекао је: Што се тиче преговора о миру у Лондону, надам се још да ћемо доћи до коначног споразума, али ако непроницљива божја воља одреди друкчије, ми се нећемо устезати да поново прибјегнемо оружју, како би принудили противника да нам за драгоцене жртве дадне правичну, потпуну и достојну сатисфакцију.

ЛИСТАК

Стара Србија са историјско-језичке тачке гледишта. (3)

Да су њихови географски односи ту стари, морали би се развити на мјесту додира прелазни, мјешовити говори. Што тога нема, то показује да јужни говор није могао бити ту на своме старом мјесту. То до чега се може доћи чисто теориским путем, доказују и наши стари споменици.

Велики дио Старе Србије заузимала је стара Рашка. То је центар наше старе државе, из којег нам је остало много споменика. За нас су особито знатни споменици писани народним језиком. То су писма, повеље, уговори наших цара и краљева. По њима можемо добити слику о тадашњем језику те покрајине српске. Они јасно свједоче да је на мјесту данашњег јужног говора у Старој Србији био источни говор. Али тај источни говор, у ранија времена, био је нешто друкчији него је данашњи косовски. Управо, да је тај дијалект био онај из којег се у XIV—XV. вијеку, или раније, развио, с једне стране, косовски а, с друге стране, шумадско-сријемски говор. Данашњи шумадско-сријемски говор, којим и ми у Биограду говоримо и којим данас пише велики дио нашег народа, наводи се некад далеко на југу, у границима некадашње Рашке, а данашње западне Старе Србије. Он се, исто онако као и косовски, протегао далеко на север; његови су се представници знатно смањили на југу, у самој Старој Србији, и у крају на северу између ње и Шумадије. Тај простор су у току времена заузели колонисти из Црне Горе и Херцеговине. Тако је шумадско-сријемски говор добио свој данашњи троугласти облик на северу и изгубио везу са старим рашким говором од којег је постао. Али се зато он знатно проширио на северу, у Сријему, Бачкој и Банату.

До овога закључка, да је шумадско-сријемски говор могао постати у западном дијелу некадашње српске државе, која се у том правцу пружала до Дунава, захватајући и Сријем, доводи нас и јављање његових црта већ у XV. вијека (а можда и раније) и односи, културни и политички, међу старом Рашком, Хумом (Аерпеговином) и Зетом. Шумадско-сријемски говор или стари рашки, који је по главним особинама источног типа, представља у основи својој, по језичким цртама, везу међу источним говором на Косову и јужним у Зети и Хуму. Та веза до XV. вијека могла се извршити једино на земљишту западне Рашке. Како се томе не противе наши стари споменици, то је готово поуздано да је ту и постао тај дијалект, па се доцније, постепено, проширио и далеко на север. Само тај дијалект до XV. вијека био нешто друкчији него што је данас. Јер на своме данашњем терену он је примио у се и многе елементе других дијалеката — нарочито у великој мери најмлађег јужног типа — који су му дали у извјесном правцу друкчији облик.

Према свему овоме може се рећи да је језик старе српске државе, којој је Рашка била средиште, послужио за основицу развика овим дијалектима. Јужно од Шаре и Скопља наш је језик, у правцу Прилина, Велеса и осталих мјеста, чувајући свој најархаичнији облик потпадо под утицај јужно-македонских говора; испод Шаре у Призрену и околним

Лондон, 22. децембра. — Конференција мира, која је трајала до 4:40 у вече, одгођена је до сјутра 4 сата по подне.

„Рајтер“ сазнаје, да су балкански изасланици на данашњој сједници конференције поднијели турским изасланицима ултиматум односно шљедеће три тачке: Крита, Егејских Острва и Једрена, а у исто доба изјавили, да, ако им се до понедјелника у 4 сата по подне не дадну задовољавајуће изјаве односно ових питања, то ће прекинути даље преговоре. „Зашто не сјутра?“ — одговорише Турци. — „Добро, примамо“ — изјавише балкански делегати.

Лондон, 22. децембра. — У преговорима, вођеним на данашњој сједници конференције, Турци су понудили шљедећу исправку границе у Тракији: Од старе турско-бугарске границе до Аде, на утоку ријека Арде и Синдичај, на југу до Гумулцина и на западу до Лагоса. Што се тиче Крита, турска влада уступиће своја права велесилама на то острво и велесиле имају да одреде управу, али све ово под условом да се ниједно острво у Егејском Мору не уступи.

Стварање арбанаске државе

Петроградско „Н. Време“ дочекало је рјешење лондонских амбасадора с великим огорчењем против руске дипломатије. Дотични чланак под насловом „Дипломатски Мегден“ завршује овим речима: „Опет тешко искушење руском народу при крају ове преступне године“.

Па у другом чланку под насловом „Лондонски пораз“ петроградски лист између осталог говори:

„Пред лондонском конференцијом биле су сакупљене такве прилике, да руска дипломатија није могла жељети, није могла ни замислити сјајнијега положаја за своје деловање. С једне стране побјеле балканског савеза, тешко стање Турске, подржавање држава тројног споразума и потпора руског јавног мњења, а с друге стране — грозничави немир Аустрије, пријатано раздражење њезиних савезника, не сасвим задовољних аустријским захтјевима, забринутост Хабзбуршке монархије због њених словенских поданика, узбуђених успјесима својих балканских сродника, који им јавно изражавају своја горуља саучешћа, бурно и радосно поздрављајући словенско *ускрсење*... Звекетати оружјем држава, чију војску састављају *шездесет* процената Словена, могла је рискирати ослањајући се само на традиционалну слабост руске дипломатије. И на да Аустријске су се оправдале. Горди значајем своје отаџбине. Бисмарк је говорио: „Ми, Њемци, не бојимо се никога, осим Бога!“ А руска дипломатија боји

зели колонисти из Црне Горе и Херцеговине. Тако је шумадско-сријемски говор добио свој данашњи троугласти облик на северу и изгубио везу са старим рашким говором од којег је постао. Али се зато он знатно проширио на северу, у Сријему, Бачкој и Банату.

До овога закључка, да је шумадско-сријемски говор могао постати у западном дијелу некадашње српске државе, која се у том правцу пружала до Дунава, захватајући и Сријем, доводи нас и јављање његових црта већ у XV. вијека (а можда и раније) и односи, културни и политички, међу старом Рашком, Хумом (Аерпеговином) и Зетом. Шумадско-сријемски говор или стари рашки, који је по главним особинама источног типа, представља у основи својој, по језичким цртама, везу међу источним говором на Косову и јужним у Зети и Хуму. Та веза до XV. вијека могла се извршити једино на земљишту западне Рашке. Како се томе не противе наши стари споменици, то је готово поуздано да је ту и постао тај дијалект, па се доцније, постепено, проширио и далеко на север. Само тај дијалект до XV. вијека био нешто друкчији него што је данас. Јер на своме данашњем терену он је примио у се и многе елементе других дијалеката — нарочито у великој мери најмлађег јужног типа — који су му дали у извјесном правцу друкчији облик.

Према свему овоме може се рећи да је језик старе српске државе, којој је Рашка била средиште, послужио за основицу развика овим дијалектима. Јужно од Шаре и Скопља наш је језик, у правцу Прилина, Велеса и осталих мјеста, чувајући свој најархаичнији облик потпадо под утицај јужно-македонских говора; испод Шаре у Призрену и околним

се свега и свакога осим Бога, и прикривајући се мирољубивем, навлачи на Русију опасна искушења. Тешко онима, који неразумно изазивају ужасе рата, али тешко и онима, који из слијеног страха капитулирају пред ратом, све жртвујући!“

Па овако завршује: „Најтеже поразе Русији је нанијела њена дипломатија!“

Исти лист одговарајући официозном „Рајкпосту“, органу виших вјештих бечких кругова, који не допушта, да се Арбанији „отме Скадар, њен центар и главни и најбогатији град, чим би Арбанија била осуђена на сиромаштво и финансиску неспособност“ између осталог вели:

„У овим приликама наше давнашње искуство руске дипломатске тактике нагони наше уображење да себи рисујемо жалосну слику. „Пјевчески Мост“ заборавиће, да је Аустрија већ добила скоро све што је жељела, и Русија већ напустила своје најбоље позиције... Ако аустријска мобилизација буде као досад висити изнад Европе, и ако ми као досад будемо показивали, да нас та мобилизација страши — то ће Арбанија добити чак и Скопље, и Битољ, може бити и сам Ниш.“

„Будућа Арбанија је величина, ако не фактивна, на сваки начин извјештачена. Арбанаси не само да нијесу војевали против Турака, него су им и помагали против балканског савеза. Сада се хоће, да српске побјеле буду темељ, на ком се подиже Србија непријатељска држава! Је ли могуће себи представити парадоксалнију слику ницања нове нације?“

„Арбанија је величина фиктивна. Она не ниче сама по себи, њу стварају интереси других држава. Преиначијајући у неколико Волтерову фразу, можемо рећи: „*puisque l'Albanie n'existait pas il a fallu l'inventer*“ (пошто не постоји Арбанија треба је измислити). Та фиктивност Арбаније не може да се не одазове на њену будућност. Арбанија ће постојати само докле, докле буде потребита њеним творцима“.

Па у другом броју истог листа наставља се:

„Арбанија није потребита Арбанасима него Аустријцима. Скоро кроз читав XIX вијек Аустрија се придржавала на балканском полуострву све једне и исте политике: пуштати Турску да гњие на корјену. Метерних је примјењивао тај принцип према Грцима, Андраши према другим усталим провинцијама турским којима је по његовим упорним увјеравањем, потребита не потпуна еманципација, него реформа. Да се сачува турска царевина била је лозинга ове политике. Зашто? Зато што је Турској лако одузети земљу, само се треба осјећати довољно јаким дипломатски; сјетимо се босанске анексије. Свака еманципација предаје територију у руке таквих политичких организација, од којих треба сваку квадрантну врсту итимиати бојем.“

„Сљедујући Метерниховим завјетима Аустрија и сада ствара Арбанију. Она зна, да никаква мобилизација, никакав рат не може обезбједити Бечу власт над територијом Драча и Валоне, јер би требало војевати не само са тројним спо-

мјестима према Скопљу и Куманову образовао се призренски говор, чије најстарије црте допиру у XII вијек. Остали дио Старе Србије припадао је оном говору којим су написане наше старе повеље и који је био језиком наших старих краљева и царева. У томе дијалекту пред крај XIV. вијека (а можда и раније) развијају се на истоку основне особине косовског дијалекта, а на западу рашког, који је доцније образовао основицу шумадско-сремског језика.“

У старој српској држави односи међу тим говорима били су друкчији. Они се крећу по путевима културним, од запада на исток и на југ, управо југоисток. Турска наезда зауставља тај развика и креће их, одједном, све и најјужније и најзападније, на север Политичке и културне прилике, створене у доцнија времена на северу, само су још појачале кретање наших говора у томе правцу.

Из овога краткога прегледа види се, од коликог су значаја говори Старе Србије за образовање дијалеката у Србији, Сријему, Бачкој и Банату. У говорима тих српских земаља данас имамо у великом оно што смо у почетку имали у говорима старе српске државе, са центром у Рашкој. И ако је на југу српске земље, Стара Србија наводи се у средишту националног развика овог дијела српског народа у овом правцу из којег се значајно пружају линије даљег развоја. Србија и друге српске земље које се налазе на северу од Старе Србије представљају продужење оног развика који је у њој отпочет. Зато и споменици језика старе Рашке представљају споменике старог језика данашње Србије, Сријема, Бачке и Баната.

Природни развика дијалеката Србије и споменику српских земаља са југа на

разумом него и с Италијом. И с тога је требало створити Арбанију. Нека она траје у варварству и нека се разлаже. Може се случити још који Мугден и Цусима: тада ће се моћи привући Арбанију у своје руке, без капи крви“.

Арбанија

Од како се вјештачки створило питање о аутономији Арбаније, о Арбанији се врло много пише, али махом погрешно, јер о њој није још пречишћен појам, те се због тога и много лута. То признају чак и они, који о њој пишу.

За доказ да наведемо овај чланак:

Није лако означити границе данашње т. зв. Арбаније ни на западној обали нити наспрам унутрашњости балканског полуострва, јер су историске политичке и етнографске прилике непрестано мијењале опсег Арбаније. Све то чини, да ваља разликовати двије Арбаније, географску и етнографску. Границе етнографске Арбаније тешко је одредити, јер су се Арбанаси током времена захваљујући се разним приликама, а особито у новије вријеме, силно ширили на рачун словенског живља. Арбанија сеже данас од граница Црне Горе на сјеверу, а до Превете на југу. Тако веде једни, према би било боље рећи до Аргирокастрена, будући су у Епиру Арбанаси силно помјешани с Грцима. Најисточнија пак тачка Арбаније је гора Геристери, југоисточно од Битоља. Арбанаска обала обилује наравним лукама. У сјеверној Арбанији налази се S. Govani di Medua, који се може заправо назвати скадарском луком, па даље Драч, који се може развити у врло прикладну луку. У јужној Арбанији је Валона, која је једна од пространих и најутврђенијих лука Јадрана. Пред луком је оток Сасено. Заштитена је полуоточињем, који свршава ртом Лингуета. Оток Сасено кадар је бити најтврђа одбрана луке. Надаље су пристаништа Porto Oapormo, Santi Quarante, Sajada, Gomenica, Plataria, Parga, напакон лука Превета, на улазу залива Арта. Највећа важност даје се луци Валона, јер је она природно угврђена, те на њу баца око Италија, јер јој врло близу. Од Огранта па до валонског залива имаде тек 70 км.

Данашња географска Арбанија протеже се кроз три вилајета и то скадарски, битолски и јанински.

Арбанаси не чине хомогену групу ни са становишта етничкога ни националнога. Међу њима су разлике у језику, вјери, обичајима и традицијама, ривалитет територијални, политички и економски, а јаке су диференције и са антрополошког гледишта. Двије су групе, Геги и Тоски.

Геги станују у сјеверној Арбанији, (подручје Пећи, Гусиња, долина Цијевне, скадарско језеро и доњи ток Бојане), до ријеке Скумби.

Тоски од ријеке Скумби доље. Одатле долазе и имена Гегурија и Тоскерија, сјеверној и јужној Арбанији. Међу обим групама беснила је јо до недавна мржња на живот и смрт. Дијалектичне су разлике међу њима доста јаке, као и разлике у обичајима и традицијама и у култури. Тосци су културнији, док су Геги,

север појачаван је знатним колонијама из Старе Србије, многобројним сеобама за посљедња два столећа. И ако су представници тих дијалеката могли бити различити, ипак су се они изгубили у већ образованим осавним дијалекатским групама у њима.¹⁾

Средином Старе Србије, од Метохије према Косову, затим на Малом Косову, у долинама Лаба и Ситнице, послије у долини Неродимке, па на југу према Скопљу око Лепенца, и, назад, на врховима планинског виенцаесколке Црне Горе — има доста Арбанаса. Ја овде не могу улазити у питање о њима, јер су они вршили службу војне посаде, војних гарнизона који су овдје насељени са нарочитим задатком. Њихов задатак послије овог рата постао је беспредметан, према томе питање је, да ли ће се они хтјети и даље, под новим погодбама, задржати на својим мјестима. Али је несумњиво да међу онима који се данас тим именом називају има врло много таквих (у Метохији, између Метохије и Призрена и другде) који су по поријеклу Срби и који су морали на силу примити мухамеданство и арнаутски језик, да би тиме себи и својима сачували и само живот.

¹ Литературу о овим говорима наћи ће читалац у мојој расправи. О српским или хрватским дијалектима, Глас LXXVIII, стр. 69—82; исп. још мој чланак у часопису, Rocznik slavistychny III 82 и даље и Српски Дијалектолошки Зборник II, 464 и даље Испитивањима својим, која сам предузимао после горњих својих студија, ја сам модификовао неке своје погледе који се сада у таквом облику, без детаљних аргумената овдје износе. — О насељима и миграцијама из Старе Србије на север в. Ј. Цијиња, Насеља Српских Земаља I, CLXL—CC; Основе за географију и геологију Македоније и Старе Србије I, 178 и даље; III, 1104, 1108, 1161—1164.

особито по висовима сачували многе барбарске и феудалне обичаје. У антрополошком погледу очитују се разлике у боји косе, очију и коже, у дужину главе, у кратко оне разлике, које су настале ушљед асимиловања народа, с којима су се стари Илири састајали на југу и на северу.

Племена групе Гега јесу Клименти, Грота, Хотити, Кастрати, Бога, Шкрели, Коплик, Пулати, Шала и Шоши, Душмани, Тремали и Шлаку, Пука, племе развијено на барјаке Церети, Пука и Кабош. Уз Дрин живе племена Маргури, Берича, Тхачи и Мализи, који имају укупно име Дукађини; Миридити обитавају на југу Дукађина, имаде их 25.000 душа, а дијеле се у пет барјака: Ороши, Спачи, Кушени, Фауди и Дибри. Главно мјесто Миридита је Ороши.

На југу Миридита у планинама града Љеша, ова су племена: Веља, Манатија, Булгари, Крипезези, Селиги, Кихела и Перлатај, онда Баскиа и Бишкарсиа.

Све је то у вилајету скадарском. У вилајету косовском јесу племена Мертур, Шаши, Нишај, Красник, Тропоја, Гаши, Битучи, Хаси, Бериск, Вугова итд., а на Сар Дагу племе Љума.

У вилајет битолски иду још племена Гега и то Матија, Лурна и Дибра.

Од Тоска три су главна племена, у окрузју јанинском наравно, Лиаб, Тоск и Цнам. Та племена нијесу тако уско скопчана и организована као племена у северној Арбанији, а дијеле се на подлози братимства у срезове и барјаке и то ове: Мусакеја, Шкрапац, Томорица, Колонија, Курвелеш, Кимара, Риза, Лунђари, Загора, Десница, Даљи, Караумрадес, Погониани, Загора, Сули.

Број свиу Арбанаса заједно, који станују на територију од 25.000 км. рачуна се у опште на 1.300.000 душа, од којих 1.100.000 живи на територију, који се означава географском Арбанијом. Наравно да су Арбанаси расијани по свијету: имаде их у Цариграду, Црној Гори, Грчкој и другим државама. У свем се рачуна број Арбанаса на 1.750.000.

Према племенима бројна сразм ера стоји овако:

Највећа племена у горњој Арбанији јесу племена Дибра и Миридита. За Дибре су бројеви нестални, за Миридите рачуна се од 20.000 до 30.000 душа. Иза тога долази племе Пулати са Шалом и Шошима (11.000), Дукађини (11.000), Матија (10.000), Кастрати (10.000), Хотити (9.500), Клименти (9.000), Коплик (8.000), Грота (5.000). Сва остала мања племена чине заједно око 20.000 душа. Ту су племена која немају ни тисућу особа, као н. пр. Бусахит.

Треба да још споменемо број становништва у градовима г. ј. у главним центрима северне и јужне Арбаније.

У вилајету косовском је Пећ (14.000), Ђаковица (12.000), Призрен на Бистрици (30.000), Тетова (8.000).

У вилајету пак пећском: Дибра (15.000), Охрид (15.000), Елбасан (8.000), надаље Горица (10.000).

У вилајету скадарском: Скадар (35.000), Кроја (6.000), Тирана (12.000), Драч (3.000). Каваја (5.000).

У вилајету јанинском: Берат или Геоград Албански (15.000), Валона (5.000), Премет и Кења, мали градови у долини Војше; Делвино крај Санти Куаранта (7.000), Филиатес, Јанина (22.000), Парга (2.000), Маргарити и Парамити, мјеста од 3.000 становника; Превеза (8.000), Филинадес (5.000).

У свему за географску Арбанију може се рећи, да у северном дијелу станује 500.000 становника, а у јужном 600.000.

Арбанаси припадају трим вјерама: муслиманској, католичкој и православној.

За католичку цркву, веде да је међу Арбанасима најстарија, грчко источна расширила се у вријеме извантинског царства и под уливом Срба, Бугара, Куцовлаха и Грка. Ислам се почео ширити у 15. столјећу. Исламску пропаганду у јужној Арбанији особито је ширио концем XVIII. столјећа Али Тепелен паша у Јанини. У овом јанинском вилајету има тек око 400 католика, онајвише страна. По статистикама, које нијесу посве сигурне, рачуна се, да у географској Арбанији нема више од 110.000 католика, а остало су муслимани и ортодоксни. Миридити су сви католици, надаље већина код Хотити, Клименти, Шкрели, Кастрати, Пулати, Шала и Шоши.

Они Арбанаси, који живе у Италији, махом су унијати.

Католици имају три надбискупије и три бискупије. Надбискупије су: скопљанска са сједиштем у Призрену (8 жуна), скадарска (20 жуна), драчка са сједиштем у Дербиности (78 жуна); бискупије су: надримска или сапска (20 жуна) са сједиштем у Нешати, бискупија кешанска са сједиштем у Каљмати и бискупија пулатска и онда опатија Св. Александра.

Фрањевци имају по Арбанији 36 жуна са разним манастирима.

Ортодоксни су бискупи у Охриду, Драчу, Аргирокастроу, Берати, Јанини, Парамитији, Коници и Превези. Куцовласи

немају свог клера, него спадају под грчке црквене области.

Што се муслимана тиче, они имају бројне мошеје по свим мјестима. У самом Призрену имају 24 мошеје. Много је хришћанских цркава претворено у мошеје, а од много цркава не постоје данас него само рушевине.

Гдје имаде хришћанског становништва има и мисија и школа, што их подржавају вјерске корпорације католичке и грчко-ортодоксне. Жупници, пароси и муезини често су учитељи арбанаске дјеце. Католички клер већином је домаћи. Поука муезина ограничује се на коран. У осталом родитељи се слабо брину за школовање дјеце и број аналфабета је огромен, особито међу Гегама. У Скадру највише симпатија уживају фрањевци. Данас долазе уз фрањевце и језуити и опатице из Загеба. Аустро-Угарска има протекторат над католицима. Она субвенционира у Скадру три школе, двије мушке којима управљају језуити и фрањевци и једна женска, којом управљају опатице, надаље једно дечје склониште; имаде протекторат и подупире семинарију у Скадру, што га управљају језуити. Основала је двије школе, једну мушку, а једну женску у Драчу, мушку школу у Тирану, женску у Пећи и једну мушку у Ђакову. Друге аустријске школе постоје у Широки, на Скадарском језеру, у Трошани и у крајевима Хотита. Једна школа је устројена у Каљмати и предана загребачким мило-срдницама. Подупиру се уједно стипендијама млади арбанаски ђаци, да посјеђају средње и високе школе у Цислајтанији.

Грчке су школе у Елбасану и Арти, и осталом Епиру. У Јанини је грчка гимназија. Властите школе имају и Куцовласи. Словенске, бугарске и српске школе такођер су бројне.

Италија подржава у Скадру техничко-трговачку школу и народне школе, мушку и женску, и дечји сад. Али талијански језик силно преотима мах.

Националне арбанаске школе постоје у Горици и Призрену.

Само ово, па је довољно да се види шта је Арбанија и какав је то народ, као и то ко га ствара и зашто га ствара.

Један лијеп примјер

— Како ради једна племенита Црногорка —

Њујоршки листови забиљежили су овај лијеп примјер, што га пружа једна Црногорка пуна ријетког пожртвовања:

„Јами чоче: то све није ништа. Да ми је да сам на бојном пољу, међу црногорским витезовима, да им помогнем у боју, да ми је да сам у Подгорици, међу ратницима да им помогнем у муци. Ја знам како је сад тамо, Сниеј, студ, јад и невоља. Знам и мира немам... Ово што овђе чиним, то је да себи мира нађем“.

Тим чудноватим ријечима дочекује г-ђа Брадиња, наша племенита Црногорка у Њујорку, сваког ко јој се и приближи само, да јој изрази дивљење на њеном одушевљеном раду, на њеном беспримјерном труду око сабирања прилога за Српски Црвени Крст. Кад изговори то окрене се и иде даље.

Куда?

Да ли на свој посао? Да ли својој кући? Не или баш јест: њен је посао сада да сабира прилоге за српске рањенике; њена је кућа сада свака хришћанска кућа, која има срца за уздахе српских рањеника. Она не зна сада за други посао, оставила га је одавно. Она не зна сада за другу кућу, одлази само када падне ноћ, када се затворе све радње и трудар умор онда потражи свој дуг. Иначе племенита г-ђа Брадиња од јутра до мрака иде из дућана у дућан, из радионице у радионицу, из гостионице у гостионицу са књигом у руци и симпатичним, убједљивим осмјехом:

„Знате: јуначка Црна Гора, витешка Србија заложиле су све своје за ослобођење своје браће од турског зулуума. Уложиле су све своје имање за тај свети посао. Извеле су сву своју снагу на жртвеник тог светог дјела. На Балкану се лије племенита крв за племениту ствар: за ослобођење од најтежег ропства што је икад постојало под овим племенитим небом што једнако покрива и цивилизацију и варварство. Јест: крв се лице; јест: гине момчад; јест: троши се благо, које би могло послужити бољем свијету за боље сврхе. Али та крв је откупна цијена, да се више не прслијева крв невине дјеце. Али та момчад гине, да би смрћу њиховом био откупљен живот слабих жена. Силним благом, што га ждере овај разорни рат откупљује хришћанство своје робље од Ислама... Знате: Европа је хришћанска земља, али траже од нас да нашој крвљу товимо муслиманско варварство. Тако вам је то: Хришћани су се закитили крвом, а нас Србе послали су на Голготу!.. Истина је: Нијемци, Енглези и Талијани културни су народи, али траже од нас да својим костима обљежимо границе турског варварства. Тако вам је то Нијемци, Енглези и Талијани башкаре су у присјенку просвијећености, а

нас Србе послали су да чувамо мртву стражу од турске најезде... Јесте ли и ви Хришћани, ви Американци? Дајте ваш дар за Хришћанство. Да Срба није било, и ви би данас били Мухамеданци као што би била и цијела Европа. Јесте ли и ви просвијећен народ, ви Американци? Дајте вашу жртву на олтар културе. Да Срба није било и ви би данас били у варварском мраку, као што би била и цијела Европа...“.

И тако од јутра до мрака тај неуморан заточник српских бораца понавља ту осуду безбројних жртава Српског Народа на олтар Хришћанства, које је заборавило своју Голготу, на жргвеник Просвијећености, које је заборавило своју инквизицију... .

И резултат тога и таквога рада је овај: На првој књизи сабрала је долара 24 00 На другој књизи сабрала је „ 33.95 На трећој књизи сабрала је „ 11.00 На четвртој књизи сабрала је „ 109.50 За непуне четири недеље једна женска само у самом Њујорку сабрала је 178 долара и 15 центи!

Ми кажемо: слава оваквом родољубљу, јер ово је заиста родољубље!

Ми кажемо: слава оваквој Црногорки, јер ово је заиста Црногорка!

Ми кажемо: Слава оваквој Српкињи, јер ово је заиста Српкиња!

И питамо: Зар друге Српкиње не чују вапај српских мајка, које падоше под ђордом турских варвара?

Зар друге Српкиње не чују врисак српске дјеце, која падоше под ханџаром турских крволока?

Зар друге Српкиње не осјећају болове српских рањаника, који пролеше крв своју за српску жену и за српско дијете?

Напријед, српске жене, под заставу племените Црногорке наше!

Кратак опис Старе Србије

Стара Србија обухвата косовски вилајет (са Новопазарским Санџаком), северни дио солунског, сјеврозападни дио битолског, сјеверни дио скадарског вилајета. На истоку била је граница нове српске државе према Бугарској ријека Брегалница (по неким ријека Пчиња), отуда би ишла долином Вардара до утока Црна Ријеке, па онда савила на југо-запад долином Црне Ријеке, од Лапатице преко Ресне, обухвативши Охридско Језеро, узела правац на сјеверо-запад преко ријеке Шкумба, па онда на сјевер преко Голог Брда, дохватила би ријеку Арзен и изашла на Јадранско Море код Драча. Цијело приморје са државом славнога Скандербега припало би Србији и Црној Гори, са градовима Кројом, Тираном и Скадром на Бојани.

То земљиште било би од прилике толико колико је данас земљиште Србије и Црне Горе. Средиште некадашње српске славе и величине опет би дошло под српску државу са овим знатним варошима: Скопље, Велес, Куманово, Приштина, Призрен, Пећ, Прилип, Охрид, Ресна, Дебар, Кичево, Гостивар, Тетова, Ђаковица, Скадар, Драч, Пљевље, Гилан, Нови Пазар, Митровица, Вучитрн, Нова Варош, Прилепоље, Беране, Сјеница, Крушево, Гусиње, Пећ, итд. Огромне планине покривене шумама, пуне руда, многе ријеке, Скадарско Језеро, и Охридско Језеро са неким малим језерима припадиле српској области. Свака стопа земље подсећале Србе на славну прошлост. Има и великих равница од којих су најзнаменитије: Метохија, Косово Поље и Овче Поље, околина Дебра и Тетова. У тим предјелима има много споменика: цркава и манастира из доба, када је српска држава на Балкану била силна и моћна. О Метохији и Косовом Пољу зна се више него о Овчем Пољу, које је у овом рату требало и прати значајну улогу, јер се очекивало да ће ту подијелити коначни међдан српска војска са турском. Неки путници из 1704. год. забиљежили су, шта су им причали становници Овчег Поља. То је врло занимљиво. По њиховим забиљешкама говорили су им становници Овчег Поља: Када су Срби дошли преко мора, назвали су се Србима по имени ријеке, која тече поред Троје и дошли су најприје на Овче Поље и ту су сковали гумно од бабра, јер нијесу умјели врћи на земљи. Околина Скопља, куда спада и Овче Поље, зове се још и данас Бакрено Гумно. Још су ти путници забиљежили, да ће на Овчем Пољу доћи до велике битке између Турака и Срба.

У предјелима Старе Србије, не рачунајући ту северни дио Арбаније, живи близу један милион православних Срба, 350.000 муслимана, којима је матерњи језик српски, око 160.000 Арнаута већином муслимана, има преко 50.000 Цинцара, 70.000 правих Турака (Османлија), око 50.000 Цигана и Јевреја. Православни Срби чине огромну већину, а са муслиманским Србима има их око 1.300.000. У северном дијелу скадарског вилајета живе већином Арнаути; има их највише римокатолика, зитим муслимана, а и пра-

вославних. Осим нешто Турака има православних Срба у Скадру и око Скадра, око Плава и Гусиња. Спиридион Гончевић биљежи, да у Кроји, Тирану и Елбасану још увијек има православних Срба, али се крвију, јер су застранили. У косовски вилајет спадају окрузи: пљеваљски, сјенички, радовички, кочански, кратовски, гилански, скопљански, приштевски, вучитрнски, пећски, ђаковички, призренски, кумановски, паланачки и штипски са близу 600.000 православних Срба. Осим тога има 260.000 муслиманских Срба, 120.000 Арнаута (већином поарнаућени Срби) и до 50.000 правих Турака. У битолском вилајету има до 400.000 Срба православне вјере, око 40.000 Цинцара, 85.000 муслиманских Срба, 40.000 Арнаута и 15.000 правих Турака. У велешком крају има 63.000 хиљаде православних Срба, 12.000 муслиманских Срба, 7.000 правих Турака и т. д.

Православни Срби чине већину у овим окрузима: кумановском, вучитрнском, приштинском, пљеваљском, сјеничком итд. У Прилипу, Охриду и Скопљу чине Срби већину. Из свега што смо овдје изнијели, несумњиво је, да Срби чине већину у оним предјелима, које Србија и Црна Гора освојише и траже за српски народ, те према томе је то српска земља. А пошто и Арнаути скоро сви говоре српски, то је јасно, да нема никакве сметње увођењу српске управе.

Између мира и рата

Велика неизвјесност, која у овај мах влада у погледу мира и рата, у таквој је мјери узбунила све слојеве становништва не само у Угарској и у другој половини монархије, него широм читаве Европе, да је узбула на све стране прешла већ у болешљиву нервозност.

Било је узбула већ по себи велика за вријеме балканског рата, јер лако је појмљиво, да кад се у некој нашој близини велики бојеви, велике битке бију, у којима по десет и више хиљада мртвих и рањених има, да је то нешто, што је кадро човјечеј нерве узбунити. У мирно доба, кад поједином човјеку позли на улици, скупи се свијет; у великим европским варошима има великих друштава, којима чланови и дању и ноћу стоје на опрезу, да похитају онамо, гдје човјечански живот или човјечанско здравље у опасности, па да спасавају оно, што се даје спасавати.

То је тако у миру, али у рату надају хиљаду и хиљаду живота, хиљаду и хиљаду допадну најтежих рана, па једва ко да узима у рачун живот и здравље појединих људи. Ту се просто, сухопарно само јавља: колико је погинуло, а колико је рањено.

Послије великих битка на Балкану, политички положај мјесто да је постао рашчишћен, неке околности учиниле су тај положај још опаснијим, те је дошла на видик опасност још другог, већег и опаснијег рата изван Балкана. То је оно, наравно, да је морало у највећој мјери узбунити нерве широм Европе.

Да би се та опасност одстранила и европски мир одржао, састали су се заступници балканских хришћанских држава са заступницима Турске у Лондону. Ми смо о тим двијема конференцијама писали у пошљедњем броју нашега листа, те означили жељу, да би се дошло до мира, који тако живо читава Европа жељи одржати. Али и у колико Европа жељи одржати мир, то има ипак много сумње, да ли ће бити могуће, тај мир одржати. Ту се толико мирољубива Европа не узда у конференцију балканских држава, колико у договор и споразум европских велесила.

Да ствар мира не стоји баш тако добро, доказ је томе, да се балканске државе не могу споразумјети са турским изасланицима. По вијестима из новина тврди се, да је један од турских заступника, што је на конференцији у Лондону, рекао: нијесам дошао да се мирим, него да кажем заступницима балканских држава, да Турска није уништена, па ни ослабљена, него она има још толико снаге, да се може одржати.

Друкчије наравно да стоји ствар у Лондону у амбасадора великих сила. Ту се међу тим заступницима великих сила види извештан тон помирљивости и жеља, да се одстрани она велика противности између двију познатих група држава: Тројног Савеза и Тројног Споразума, Било би зло и наопако, кад би дошло до сукоба међу тим виима групама. То би била несрећа по Европу.

Да не дође до тога сукоба, даје наде велики говор руског министра-председника Коковцев, што га је неки дан држао у руској Думи.

Познато је, да је, још прие рата на Балкану, руски министар иностраних дела Сазонов, у споразуму са аустријским министром спољних послова грофом Берхтолдом радио на одстрањењу рата на Балкану. Али та читава акција за одстрањење рата на Балкану и одржање мира са-

свим се изјавила. Познато одржање status duo-a није било могуће. Сјајне побједе Срба, Бугара и Грка, увеличане знаменитим биткама: Срба код Куманова, Прилипа и Битола, а Бугара код Киркилисја и Лиле Бургаса, и Грка код Србице и Еласоне — порушиле су све планове дипломате за одржање Турске средством реформама. Земље Балканског Полуострва добиле су други облик. Европска дипломатија морала је похитати да уреди балканске земље уз очување европског мира.

Тој мисли дошао је јако у помоћ руски министар-предсједник Коковцев својим споменутим говором у руској Думи. И Коковцев је говорио о миру, али то је сасвим другачије било него што је у своје доба говорио Сазонов. Говор Коковцев могао је на све стране задовољити, дочим улога Сазонова спада у једну периоду прошлости, на коју данас нико и не мисли више према преображају на Балкану.

Данас још стојимо између мира и рата, те се зато са највећом запеташћу очекују вијести из Лондона, особито послје значајног говора Коковцева.

Надајмо се завршује ова онажања један лист у Аустро Угарској, да ће ми са о одржању европског мира све то већма ојачати, те да ћемо бити поштеђени од несреће великог европског рата.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Ријетко одликовање. Академија за међународну историју у Паризу одликовала је ових дана г. Лабуца Гојнића, адвоката, председника Великог Суда у пензији, бившег министра и бившег председника Народне Скупштине, златном звијездом. Ово значајно одликовање нашло је г. Гојнића на бојном пољу под Тарабошем као редова горњо-црмничког баталиона. Срдачно честитамо.

Нов ред вожње. Угарско-хрватско дивизионо поморско паробродарско друштво на Сењској Ријечи објавило је нов ред вожње, који важи од данас. По томе новом распореду са Сењске Ријеке брзи бродови за Котор крећу недељом, сриједом и петком у 11 сати прије подне, а стижу у Котор понедјелником, уторником, четвртом и суботом у 11:20 сати прије подне. Из Котора се враћају истог дана у 12:30 по подне, дакле понедјелником, уторником, четвртом и суботом и стижу на С. Ријеку уторником, сриједом, петком и недељом у два сата по подне — као и до сада. Трговачки бродови крећу са С. Ријеке у 10:30 по подне сриједом и суботом и стижу у Котор у суботу и уторак први у суботу у 3:45 сати по подне а други у уторак у 1 сат по подне. Из Котора се враћају у недељу и сриједу у 5 сати по подне, и стижу на С. Ријеку уторником и петком у 4:30 сати прије подне. Брзи бродови у Далмацији пристају само у главна мјеста: Задар, Спљет Корчула, Грж и Херцег-Нови, док трговачки бродови додирују и Шибеник, Трогир, Стари, Хвар, Вис, Тиват, Рисан, Пераст, Прчањ и т. д. Из Бара бродови овог друштва ићи ће сваког понедјелника, уторника, сриједе, четвртка и суботе у 6:30 сати прије подне и стижаће истог дана преко Спича и Будве у Херцег Нови у 10:50 сати прије подне. Из Херцег Новог полазиће у исте дане у 2 сата по подне и стижаће у те исте дане у 6 сати послје подне у 6:30 сати. Дан ступања у снагу ове пруге биће нагнадно објављен. Од сутра пак сваког другог четвртка полазиће бродови овог друштва из Обода у 12 сати у подне, а стижаће у Медову истог дана у 4 сата по подне а сваке друге суботе полазиће из Медове почев од ове суботе у 8 сати прије подне и стижаће у Обод истог дана у подне. Бродови, који иду од С. Ријеке за Патрас додиравају Бар, те из њега крећу петком у 9 сати прије подне, додирују условно Улцињ, стижу у Медову у 1 сат по подне, а настављају пут за Драч у 12 сати ноћу, гдје стижу у суботу у 6 сати прије подне. При повратку ови бродови из Драча полазе у четвртак у 2 сата по подне, стижу у Медову 5:30 по подне истог дана и стижу у Бар у петак у 1 сат по подне. Исто тако постоји и петнаестодневна пруга С. Ријека—Обод када бродови из Бара полазе у уторак у 5 сати прије подне, пристају у Улцињ у 6:45 сати прије подне, из Улциња крећу у 7:15 сати прије подне и стижу истог дана у подне на Обод, одакле се, сваке друге недеље, крећу у 6 сати прије подне и стижу у Бар у 11 сати прије подне. Овај нови ред вожње донећемо у цијелим у колико се односи на промет наше земље.

Читуља. Из Мурићана нам пишу: У понедјелак 22. октобра ов. год. у 10 сати пред подне погинуо је капетан Ристо М. Бранковић, командант брдске батерије црмничко-приморске бригаде од турског прапчела, а на бојној позицији међу два тона у Барбалушкој Гори, борећи се са

дивљим Азијитом као што је то урођено сваком храбром сину и патриоти миле нам и дичне домовине.

Он се издржљиво борио у свијема бојевима гдје је учествовао тако, да су његове храбре врлине оставиле најљепше успомене, као и његово име у старешинству и војсци, што је најбољи доказ и то, што је глас о његовој смрти далеко пројуррио и сваки онај ко га је познавао топло ожалио.

Покојник је рођен у Глухом Долу — црмничкој нахији — године 1871. гдје је свршио основну школу, али неимајући прилике да продужи школу и да добије више образовање, остао је у земљи и приликом отварања прве официрске школе у Црној Гори, Узвишени Краљ Господар својим највишим налогом благоизволио је наредити да се прими у тај завод, гдје је пок. Ристо са својим друговима свршио школу и по свршеној школи произведен год. 1809. у чин артиљеријског потпоручика, а 1903. год. у чин поручника. Године 1906. произведен је за капетана, те је послје двије године постављен за команданта бригаде црмничко-приморске брдске батерије и у том чину и звању је витешки завршио свој пошљедњи час У оним данима, када је наступио онај давноочекивани час освете, освете српске, косовске освете, весело, ведрог чела, поносно и витешки полетио је капетан Ристо са храбрим војницима гдје је наш витешки Господар још одавно рекао у своме сјеву, „Онама, онамо за брда она“ и свој живот запечатио на Барбалушкој Гори.

За свој вазда ревносни рад као вјеран, одан, поштен и карактеран човек и официр, покојник је био одликован домаћим и страним одлицима.

Покој му души!

Црвени Крст. Друштво Црногорског Црвеног Крста примило је даље ове приле у Перперима:

Giuseppe Fagioni, кр. црн. консул, Млечи 710:75, Начелник поште и телеграфа, Ставропол, (Кавказ) 20.93, Кнаут, Наход и Кине, Лајпциг 2450, Вјера Лигинзевић, Одеса 1011, Бранко Цветковић, Острва 50, Одбор за сакупљање прилога, Сарајево 15.000, А. Скоти, кр. црн. консул, Болонја 21787.

Преко Српског Православног Братства „Св. Василије Острошки“. Стевартсвил, Охајо: Друштво „Св. Василије Острошки“ 250, Милован А. Зековић 55, Петар М. Бошковић 50, Бајо М. Бошковић 50, Лазар М. Алексић 50, Ђуро Клаић 50, Машан В. Ђетковић 50, Миладин Влаховић 50, Мирко П. Ђетковић 25, Мирко П. Ђетковић 25, Раде П. Ђетковић 25, Крсто Г. Пејовић 25, Којадин Марковић 25, Томо П. Баћевић 25, Толо В. Шћепановић 25, Богдан Ракочевић 25, Ристо Станић 20, Марија Машанова Ђетковић 15, Анђелија Миркова Ђетковић 15.

О. С. Журнале, Л. Стоисављевић, В. Гајић, Стево Поповић и З. Иванчевић сакупили, Milwaukee (St. A.) 109945.

Чланови „Братске Слоге“, Wagnolweg, (Сарајево): Божо Божовић, Бошко Радвановић, Видо Глигоровић, Вујадин Лазаревић, Илија Поповић, Јаков Милуновић, Јанко Божовић, Јагош Тодоровић, Јоле Павићевић, Јоко Мартиновић, Лука Пандурица, Лука Вукмановић, Митар Ђуровић, Милета Божовић, Мићко Павићевић, Милан Божовић, Милосав Булатовић, Милосав Гргић, Неђељко Поповић, Радван Пољевић, Стеван Бошковић и Стеван Мрдовић пошласхе 29320.

Преко Петра Стипановића, Mayville Wis.: Петар Стипановић 2368, Стево Новачковић 1895, Ђуро Дукић 1421, Стојан Дрљача 1303, Миле Ангелов 1183, Перо Родић 1183, Никола Баства 1183, Толо Смилјанић 1183, Шпиро Тесла 1183, Богдан Петровић 711, Миле Дукић 711 Јанко Дејановић 711, Милош Дамјановић 711 Стојко Дрљача 474, Никола Радић 474, Лука Зорић 474, Милош Штета 474, Миле Грубишић 474, Миле Лончар 474, Симо Јелача 474, Миле Виђевић 474, Петар Контић 474, Перо Бркић 474, Миле Кричковић 474, Марко Ђутарац 474, Јово Лукић 474, Петар Велиновић 474, Јово Хасановић 474, Петар Гајић 474, Јово Босанчић 474, Сара Дејановић 474, Стево Чанковић 474, Милкан Узелац 474, Раде Ругаљ 474, Скотјан Дукић 474, Ђуја Дрљача 474, Ђуро Павелић 474, Никола Радосевић 237, Миле Недимовић 237, Стојан Мајкић 237, Илија Шкорић 237, Раде Зорић 237, Стево Куничарић 237, Никола Малешевић 237, Френк Кочак 237, Стана Хасановић 237 Исидоро Пањак 237, Петар Цветићанин 237, Ивко Петровић 237, Елизабета Хасановић 237, Перо Недимовић 237, Миле Стојковић 237, Петар Бјелобоба 237, Никола Кривић 237, Ђурађ Дејановић 237, Аниша Ругаљ 237, Јозеф Хорн 237, Петар Мишчевић 237, Јово Драгосаван 237, Стево Оклопица 237, Јово Оклопица 237, Шпиро Мишчевић 237, Обрад Карановић 237, Јоксим Касалица 237, Миљивој Ђурђић 237, Сибка Пејановић 237, Лука Лежац 237,

Паулина Фастнер 237, Никола Ковачевић 237, Јанко Пудрања 117, Јосиф Кривокућа 117, Милош Малешевић 117, Јанко Сијих 117, Петар Петровић 117, Мане Бајић 117, Илија Обрадовић 117, Дане Зорић 237.

Администрација листа „Videnského Depisku“, Беч 2657, Амерички Црвени Крст, преко Међународне Агенције Црвеног Крста, Биоград 98862, E. Brunelli, Филандефија 520, Грађани, Котор 109883, Одбор за сакупљ. прилога, Осјек 1317, Quattiero Treda, краљ. конс. Палермо 47250, Особље племићке банке, Псков (Русија) 100, Радници Рјазанско-Уралске жељезнице, преко гос. Д. Сундечића, Саратов (Русија) 1325, Аврам Салом, А. Бирнбаум и Маурицио Кон, Сарпјево 500, Марша Лаудова Хоријов, Праг 212, Одбор за сакупљање прилога, Сушак 450.

Преко Г-ђе Томане А. Вукотић, Никшић: Марија Владимирова Рајевска, Петроград 1250, Милован Џаковић, Петроград 150.

Чиновници Контроле Закавказских жељезница, Тифлис 10123, Илија Смилјански, Арапђеловац (Србија) 1920, Комитет за помоћ, Женева 162350.

Преко Царске Руске мисије на Цетињу: Иван Ивановић Гудков, Одеса 250, Начелник и нолофицири жандармске управе, Гомељ 2750, Чиновници Управе Ист. Китајске жељезнице, Харбин 10625.

Др. Јосип Лохерга, Варажд. Топлице 100, А. М. Ивановић, Тангир (Мароко) 4725, Српски Одбор, Гера, Индијана (Америка) 3298, Шпанолски Црв. Крст, Мадрид 191, Кубанско Друштво Црв. Крста, Хавана 47750, Т. Коен, краљ. консул, Брисел 118656, А. Скоти, краљ. консул, Болонја 33425, Глигорије Ивановић Коколи, Кавказ 9550 Одбор за сакупљање прилога, Љубљана 3000.

Црногорци и Личани, West Duluth Minn (Америка): Тодор Благојевић 9670, Раде Орлић 7253, Митар Крунић 2417, Глигор Вуковић 2417, Саво Дондић 2417, Илија Митрић 2417, Радван Бојат 2417, Милан Павловић 2417, Вуле Бабић 2417, Мирко Марковић 2417, Милан Шајин 2417, Вучко Шајин 2417, Јоко Ђукић 2417, Живко Живковић 2417, Михајло Бојат 2417, Мише Шкорић 1451, Мирко Бојат 1451, Миајат Копривица 1451 Милош Крунић 967, Мијат Обрадовић 967, Јово Опсеница 967, Митар Огњеновић 967, Трифун Лечић 967, Илија Бјелановић 967, Станиша Дракулић 967, Раде Крунић 967, Митар Добриловић 967, Мирко Копривица 967, Мирко Ушћумлић 967, Тоша Кулић 967, Живко Ушћумлић 967, Илија Бојат 967, Иван Кулић 967, Обрад Вуковић 967, Коста Шарковић 967, Дане Прица 967, Раде Грбач 967, Исо Жигић 967, Лазар Гашовић 484, Никола Благојевић 967, Тришко Булатовић 484, Шћепан Бикановић 484, Максим Дондић 484, Лазар Матијевић 967, Дане Шкорић 484, Лука Хинић 484, Андрија Крунић 484, Илија Пантовић 484, Мартин Фајдетић 484, Ђорђе Пилисан 484, Франк Гацац 484, Стоја Благојевић 967, Софије Ушћумлић 484.

Д-р Лука Вароне, адвокат Трст 30, преко Посланства Краљ. Србије, Цетиње: комитет за сакупљање прилога, Познањ (Пољска) 224950.

Словенско Добр. Друштво, Петроград 629283, Н. Н. Цетиње 2, Фриде плем. Вуковић, Беч 55532, Slavonian Alliance Society, Jonkers 35341, А. Скоти, краљ. конс., Болонја 47750, Офиц. и коман. Зедерголт, 8-ме артиљер. бригада, (Русија) 506, Лист „La Cr. ix“, Парис 40675, Дилетанско Друштво, Каменари (Бока) 94, Ивано-Вознесенска градска Дума, Петроград 28870, Опћина, Зубајкаљ (Русија) 47750, Разна лица, Петроград 63145, Српски народни одбор, Њујорк 17150, Ан. Дубаков, старатељ школског округа О. деса 65, Дирек. гимназије Калабановски, Брђанска 5250, Чеси, Њујорк 24875, Андрија Ивановић Дроси, Москва 82182.

Званични огласи

ОБЈАВА

Дана 23. децембра г. г. одржаће се у канцеларији ове управе јавна лицитација закупа издавања хране осуђеницима Централног Казненог Завода у Подгорици за 1913 годину.

Закупник је обавезан дати гаранцију у износу од перн. 2000 (две хиљаде) у готовом новцу или сигурном јемству, а у непокретностима 4000 (четири хиљаде) пернера.

Позивају се сви они, који би вољни били лицитирати, да се означеног дана пријаве тачно у 8 сати пр. подне.

Уговор и пропис хране ко би желио упознати, може их добити на прочитање сваког дана за вријеме канцеларијских часова.

Лицитанти су обавезни, да им се дозволи лицитирати, претходно поднети

управи гореозначено јемство у готовом новцу, сигурном јемству од стране оних људи, које ће управа као јемце примити и непокретном имању за које се има поднети судска исправа, да је истог толика вриједности и да је слободно од залоге.

Број 853. Из канцеларије Управе Централног Казненог Завода, 4. децембра 1912. Подгорица. 23

ОГЛАС

Сви ниже изложени Закони, Стеногр. Биљешке Црногорске Народне Скупштине за Краљевину Црну Гору и Албуми, Јубиларна издања са назначеним цијенама могу се добити на Цетињу у књижарама: Мартиновића и Иванишевића и А. Рајнвалда; у Подгорици у књижарама: Коста К. Станића, Рундо и Загора и П. Вукотића; у Никшићу у књижарама: Симата Гарчевића и Ш. Лаковића; у Колашину: у књижари: Кујачића и Тошковића.

	Перп.
1. Устав за Кр. Црну Гору	1—
2. Закон о редбе, упуства и др. за осн. школе	2—
3. Закон о нар. школама	50—
4. Закон о судском поступку у грађанским парницама	1—
5. Закон о штампани	50—
6. Кривични Закон	2—
7. Закон о изборима народних посланика	30—
8. Закон о уређењу Држ. Савјета	30—
9. Закон о пословном реду у Држ. Савјету	30—
10. Закон о Министарској одговорности	30—
11. Закон о Експропријацији	30—
12. Закон о уређењу привредног Савјета	02—
13. Закон о привременом пословном реду у Народној Скупштини	40—
14. Закон о јавнијем зборовима и удружењима	20—
15. Закон о држ. буџету	30—
16. Закон о парохијском свештенству	50—
17. Закон о јавним правозаступницима	50—
18. Трговачки Законик	80—
19. Закон о порезу на алкохолна пића и таксирању судских пресуда	20—
20. Закон о поступку судском у кривичним дјелима	150—
21. Закон о подјели, насељењу и уживању Бривске Горе	30—
22. Закон о измјенама и допунама у закону о изборима народних посланика	30—
23. Закон о административној подјели Црне Горе	30—
24. Закон о Устројству судова у Кр. Црној Гори	30—
25. Закон о измјенама у Кривичном Законику	20—
26. Закон о измјенама и допунама у закону о порезу на приносод капитала и рада од 15. нов. 1905. год.	30—
27. Закон о Лову	30—
28. Закон о држав. новцу	30—
29. Закон о повластицама	50—
30. Закон о рудима	80—
31. Закон о измјенама и допунама о јавним правозаступницима	40—
32. Закон држ. Зајму за 1912. г.	30—
33. Закон о таксама	50—
34. Закон о порезу на принос од капитала и рада из 1911. г.	50—
35. Правилник Државне Хипотекарне Банке Краљевине Црне Горе	30—

Приватни огласи

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Приликом смрти нашег нигда непрежаљеног и незаборављеног супруга, односно оца, брата и стрица

† Мића Р. Кривокапића

који се послје тешког мученичког боловања пресели у вјечност 5. овог мј., у 52. год. свога живота, у болници Црвеног Италијанског Крста у Подгорици, а б. истог предаде матери земљи — сматрамо за свету дужност овим путем изјавити доживотну благодарност г. г.: професору д-р Бартолу Нигризоли, д-р Пантоли, д-р Роси и д-р Муццоли, који нијесу ни дану ни ноћу за све вријеме његова боловања пожалили труда, е, да би га спасли од неумитне смрти.

Немамо ријечи којима бисмо изјавили нашу захвалност милосрдним сестрама госпођицама: Олги, Љубици и Јоки Петровићевим, које не жалише труда око њега нашег покојника.

Искрена хвала нашем милом куму Драгу Радовићу, који га онако тешко рањена од Врале доведе допрати.

Хвала г. г.: попу Јоку Лековићу и попу Милети Стојановићу, који над покојником сву ноћ пребдише и који га опојаше.

Тако исто хвала грађанству вароши Подгорице обојега пола, које га испрати до вјечне куће и узео личног учешћа у овој нашој великој жалости, а такође и свима онима, који нам телеграфска и писмена саучешћа упутише.

Још један пут срдачна хвала свима, који ма којим путем узеше учешћа у овој нашој великој жалости.

Подгорица, 10. децембра 1912.
Ожалостени: супруга **Маре**; шћери: **Босиљка** и **Ана**; брат **Саво**; синовац **Ристо** — **Кривокапић**.
Р. 218, бр. 912, 1, 1